

הפרק התשיעי פותח בדיני נתינת גט עם תוספת של אמירה (נחלקו הראשונים תוס' ורמב"ם האם אמירה בגט היא מדאורייתא או לא, לרמב"ם מספיק לומר הרי זה גיטך ואין צורך לומר הרי את מותרת לכל אדם כשיטת התוס'). האמירה שבה עוסקת המשנה היא מעט בעייתית, שהרי מביא את הגט ואומר שהיא מותרת לכל אדם "אלא לפלוני", וכך לשון המשנה (שם פב.):

המגרש את אשתו, ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם אלא לפלוני - ר' אליעזר מתיר, וחכמים אוסרים. כיצד יעשה? יטלנו הימנה, ויחזור ויתננו לה ויאמר לה הרי את מותרת לכל אדם. כתבו בתוכו, אף על פי שחזר ומחקו - פסול.

נחלקו התנאים האם גט עם אמירה שהרי את מותרת לכל אדם אלא לפלוני, נחשב גט או לא? לשיטת רבי אליעזר מותר והגט כשר, אך חכמים אוסרים. הגמרא עוסקת בשאלה המתבקשת, מה הכוונה "אלא לפלוני", וכך מובא (שם):

איבעיא להו: האי אלא, חוץ הוא או על מנת הוא? חוץ הוא, ובחוץ הוא דפליגי רבנן עליה דר' אליעזר, דהא שייר לה בגט, אבל בעל מנת מודו ליה, מידי דהוה אכל תנאי דעלמא, או דלמא על מנת הוא, ובע"מ הוא דפליגי ר' אליעזר אדרבנן, אבל בחוץ מודה, דהא שייר לה בגט?

הגמרא מבררת מה הכוונה בלשון "הרי את מותרת לכל אדם אלא לפלוני", האם אלא פירוש 'חוץ מפלוני' או 'על מנת שאת אסורה לפלוני'? שאלה מתחדדת עפ"י ביאורו של הראב"ד, שהרי המילה 'אלא' מתפרשת לשני חלקים וזה לשונו (מג. בדפי הרי"ף):

שאלו בגמ' האי אלא לפלוני חוץ הוא וכו'. הכי פי' ודאי כל אלא האמור במשנה ובתוספתא ובגמ' לא נסתפקו עליהם ורובי רובן ע"מ הם לפי שהוא לשון מורכב משתי מלות (א) **אם לא שהוא בלשון תנאי**. ואפשר כמו כן לפרשו בלשון אחר מורכב (ב) **אך לא שהוא כמו חוץ**. ועתה שאלו אם נמצא בשום מקום שיהא בענין חוץ שאם נמצא אותו כך בשום מקום יש לנו לומר כי זה ג"כ נאמר על אותו הדרך. מדשני תנא בדבוריה דבכולהו פרקי אמר ע"מ וכאן תפס לשון אלא. באמת לא אמר אלא [אלא] על לשון חוץ.

כלומר המילה 'אלא לפלוני' מתבארת בשני ביאורים: א. 'אם לא לפלוני' (תנאי, על מנת). ב. 'אך לא לפלוני' (שיו, כמו חוץ מ). ולפעמים התנא משתמש במילה אלא לביאור א' ולפעמים לביאור ב'. ע"כ שואלת הגמרא, "**האי אלא**, חוץ הוא או על מנת הוא?" כלומר, ה-אלא הזה, כלומר של משנתינו הוא 'אלא' של ביאור א' או ביאור ב'?

נראה לענ"ד ששני הפירושים הם מאוד קוטביים, הביאור הראשון של אלא כתנאי, זאת אומרת **שההפעלה של הגט חלה ע"י זה שלא תתחתן האשה עם איש פלוני**. לעומת זאת אלא של 'חוץ מ' היא מוציאה את האדם הפלוני מהמשוואה, כלומר יש חלל בגט שאיננו שייך בו כבר, האדם פלוני מנותק לגמרי משטר הגירושין.

ונראה שהתשובה של הגמרא מבוססת עפ"י התפיסה של מה זה גט, האם האמירה כאן היא מחברת את הפלוני אל הגט כתנאי, או שהיא באה לנתק את הפלוני מהגט. וכך עונה הגמרא (שם):

אמר רבינא, ת"ש: כל הבתים מטמאין בנגעים **אלא** של עובדי כוכבים. אי אמרת בשלמא חוץ הוא - שפיר, אלא אי אמרת על מנת הוא, על מנת דלא מיטמו בתי עובדי כוכבים הוא דמיטמו בתי ישראל, הא מיטמו בתי עובדי כוכבים לא מטמאי בתי ישראל? ועוד, בתי עובדי כוכבים מי מטמאי? והתניא: ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם - ארץ אחוזתכם מטמאה בנגעים, ואין בתי עובדי כוכבים מטמאין בנגעים! אלא שמע מינה חוץ הוא, ש"מ.

האם נגעים נוגעים וקשורים בגויים? ע"כ שאורמת המשנה "אלא" בנידון הנ"ל, הכוונה 'אך לא' של עובדי כוכבים (אין בתיהם מטמאים בנגעים). רק במקום שיש אפשרות להגיע לענג גדול יכול ח"ו להופיע נגע ר"ל, כי זה לעומת זה עשה האלוקים. ע"כ 'אלא' שם מוציא את הגויים שאין להם שייכות בעולם הנגע וכל שכן בעולם הענג.

אולי כך מחדדת הגמרא, שחכמים סוברים שכל עוד יש שיוור בגט הוא איננו שלם, הוא אינו מוגדר ספר כריתות שיש שיוור. וכמו שרק קידושין מלאים ללא שיוור נחשבים לקידושין, כך גירושין חייבים להופיע בצורה מלאה ללא שיוור.